

Искакова М.С.¹, Сандыбаева Ә.А.¹

¹«Семей қаласының Шәкәрім атындағы университеті» КеАҚ
Қазақстан, Семей
(*e-mail: asem_sandybaeva@mail.ru*)

ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕП БЕРУ КӘСПОРЫННЫҢ ҚЫЗМЕТІН БАСҚАРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

Аннотация: Бұл мақалада қаржылық есеп берудің кәсіпорын қызметін тиімді басқарудағы рөлі қарастырылады. Қаржылық есеп беру арқылы кәсіпорынның қаржылық жағдайы мен нәтижелері талданып, басқару шешімдерін қабылдауға қажетті ақпарат ұсынылады.

Мақалада қаржылық есептің маңыздылығы, оның кәсіпорынның стратегиясын жүзеге асырудағы орны және басқарушылық шешімдерге әсері зерттеледі.

Түйін сөздер: қаржылық есеп беру, басқару, кәсіпорын, қаржылық талдау, басқарушылық шешімдер.

Искакова М.С.¹, Сандыбаева Ә.А.¹

¹НАО «Университет имени Шакарима города Семей»
Қазақстан, Семей
(*e-mail: asem_sandybaeva@mail.ru*)

ФИНАНСОВАЯ ОТЧЕТНОСТЬ КАК ИНСТРУМЕНТ УПРАВЛЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ

Аннотация: В статье рассматривается роль финансовой отчетности как инструмента эффективного управления предприятием. Финансовая отчетность предоставляет важную информацию о финансовом состоянии и результатах деятельности предприятия, необходимую для принятия управленческих решений.

В статье изучаются значимость финансовой отчетности, её место в реализации стратегии предприятия и влияние на управленческие решения.

Ключевые слова: финансовая отчетность, управление, предприятие, финансовый анализ, управленческие решения.

Iskakova M.S.¹, Sanybayeva A.A.¹

¹NC JSC «Shakarim University of Semey»
Kazakhstan, Semey
(*e-mail: asem_sandybaeva@mail.ru*)

FINANCIAL REPORTING AS A TOOL FOR MANAGING ENTERPRISE ACTIVITIES

Abstract: This article examines the role of financial reporting as a tool for effective business management. Financial reporting provides essential insights into the company's financial condition and performance, offering the necessary information for management decision-making.

The article explores the importance of financial reporting, its role in implementing corporate strategy, and its impact on management decisions.

Key words: financial reporting, management, business, financial analysis, management decisions.

Кәсіпорынның есептік жұмысының соңғы кезеңі қаржылық қорытынды есепті құрастыру болып

табылады. Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 28 ақпандағы № 234 «Бухгалтерлік есеп және

қаржылық есептілік туралы» заңында «Қаржылық есептілік дара кәсіпкердің немесе ұйымның қаржылық жағдайы, қызметінің нәтижелері және қаржылық жағдайындағы өзгерістер туралы ақпаратты білдіреді.[1, 3-тарау, 15-бап] Қаржылық есеп беру кәсіпорынның қызметін басқару құралы ретінде ерекше маңызды рөл атқарады. Бүгінгі таңда кез келген кәсіпорынның тұрақтылығы мен тиімділігі оның қаржылық жағдайына және осы жағдайды дұрыс талдауға байланысты. Қаржылық есеп беру арқылы кәсіпорын өз қызметінің нәтижелерін және болашақ жоспарларын құруға мүмкіндік алады. Бұл құрал арқылы кәсіпорынның қаржылық жағдайы, өнімділігі және стратегиялық даму бағыттары айқындалады. Қаржылық есеп берудің құрылымы мен мазмұны кәсіпорынның нақты қажеттіліктеріне сәйкес анықталады. Оның негізінде қаржылық есеп беруді талдау, болжау және шешім қабылдау үдерістері жүргізіледі. Есеп беру кәсіпорынның қаржылық ахуалын толықтай суреттеп, басшылықтың стратегиясын жүзеге асыру үшін маңызды ақпарат көзіне айналады.

Қаржылық есеп берудің негізі кәсіпорынның қаржылық жағдайын көрсететін бухгалтерлік баланстан, пайда мен зияндар туралы есептен, ақша қаражаттарының қозғалысы туралы есептен, капиталдағы өзгерістер туралы есептен және түсіндірме жазбадан тұрады. Қаржылық есеп берудің ең маңызды элементі «Бухгалтерлік баланс» болып табылады, өзінің ықшам және

қысқа нысанының арқасында бухгалтерлік баланс ыңғайлы құжат. Бухгалтерлік баланс кәсіпорынның мүлктік жағдайын, сондай-ақ белгілі бір уақыт аралығында болған өзгерістерді толық көрсетеді. Шаруашылық жүргізуші субъектінің жұмысын сипаттайтын ең маңызды көрсеткіштер табыс және шығыс. Жұмыстың қаржылық нәтижелерін қалыптастыру тәртібі туралы мәліметтер қаржылық есеп берудің екінші элементі болып табылатын қаржылық нәтижелер туралы немесе «Пайда мен зияндар туралы есепте» қамтылады. Қаржылық есеп берудің үшінші элементі «Ақша қаражаттарының қозғалысы туралы есеп». Бұл есеп қолма-қол ақшаның болуын және қозғалысын көрсетеді. Қаржылық есеп берудің келесі элементі «Меншікті капиталдағы өзгерістер туралы есеп». Бұл есепте жарғылық капиталдың, қосымша капиталдың, резервтік капиталдың қозғалысы туралы, сондай-ақ кәсіпорынның бөлінбеген табысы мөлшерінің және акционерлерден сатып алынған меншікті акциялардың үлесінің өзгеруі туралы ақпарат ашылады. Бухгалтерлік есептің бұл нысандарына қосымша ретінде кәсіпорындар түсіндірме жазба жасайды. Бұл көрсеткіштерді талдау арқылы кәсіпорынның негізгі қаржылық көрсеткіштері, оның ішінде активтер мен міндеттемелердің көлемі, табыстылық деңгейі және басқа да маңызды деректер анықталады. Бұл есептер тек кәсіпорынның басшылығына ғана емес, сондай-ақ инвесторлар, несие берушілер және басқа да сыртқы мүдделі тараптар

үшін де маңызды болып табылады. Олар кәсіпорынның қаржылық жағдайын, оның тұрақтылығын және дамуға деген әлеуетін бағалайды. Осылайша, қаржылық есеп беру кәсіпорынның тұрақтылығын қамтамасыз ету және қаржылық қауіп-қатерлерді азайту мақсатында қызмет етеді. Кәсіпорынның басшылары қаржылық есеп берудің негізінде басқарушылық шешімдер қабылдайды. Бұл шешімдер кәсіпорынның дамуы мен өсуіне ықпал етеді. Мысалы, қаржылық есеп беру арқылы кәсіпорын өзінің қаржылық ресурстарын тиімді басқару үшін қажетті ақпаратты ала алады. Ол арқылы өндірістік шығындарды азайту, инвестицияларды оңтайландыру, қызметкерлердің еңбек өнімділігін арттыру секілді іс-шараларды жоспарлауға болады. Сонымен қатар, қаржылық есеп беру басшылыққа ішкі және сыртқы нарықтағы өзгерістерді бақылауға және соған сәйкес икемді стратегияларды қолдануға мүмкіндік береді. Мысалы, нарықтағы сұраныстың өзгеруіне сәйкес өнім көлемін немесе өндірістік процестерді оңтайландыруға жағдай жасайды.[2,466]

Қаржылық есеп берудің тағы бір маңызды қызметі – ол кәсіпорынның бәсекеге қабілеттілігін арттыруға көмектеседі. Қаржылық есеп беру кәсіпорынның табыстылығын, шығындарын және өзге қаржылық көрсеткіштерін анықтап, бәсекелестік артықшылықтарды бағалауға мүмкіндік береді. Басшылық қаржылық есеп беруді пайдалана

отырып, нарықтағы өз орнын сақтап қалу үшін немесе кеңейту үшін қажетті шешімдер қабылдай алады. Бәсекелестердің қаржылық көрсеткіштерін салыстыра отырып, кәсіпорын өз қызметін жақсартудың жаңа жолдарын таба алады. Мысалы, тиімділік деңгейін арттыру үшін қандай шығындарды қысқартуға болатынын немесе қай салаға көбірек инвестиция тарту қажет екенін анықтайды. Осылайша, қаржылық есеп беру кәсіпорынның бәсекеге қабілеттілігін сақтауға және күшейтуге бағытталған стратегиялық құралы ретінде қызмет атқарады. Қаржылық есеп беру ақпараттық құрал ретінде кәсіпорынның стратегиялық мақсаттарын жүзеге асыруда маңызды рөл атқарады. Мақсатты жүзеге асыру үшін басшылық қаржылық көрсеткіштерді талдап, стратегиялық шешімдер қабылдайды. Осы мақсатта қаржылық есеп беру құралдары арқылы кәсіпорынның қаржылық көрсеткіштерін болашаққа бағытталған жоспарларға бейімдеуге мүмкіндік береді. Мысалы, жаңа нарыққа шығу, жаңа өнімді шығару немесе өндірістік қуатты кеңейту сияқты стратегиялық шешімдерді қабылдағанда қаржылық есеп берудің деректері негізге алынады. Бұл деректер стратегияны дұрыс бағытта қалыптастырып, тиімділікті арттыруға көмектеседі. Сонымен қатар, қаржылық есеп беру кәсіпорынның шығындары мен табыстарын талдау арқылы болашақтағы тәуекелдерді азайтуға және қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.[3,1356]

Қаржылық есеп беруді дұрыс ұйымдастыру және оның мәліметтерін тиімді пайдалану кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығын қамтамасыз етудің негізгі жолы болып табылады. Қаржылық тұрақтылық кәсіпорынның ұзақ мерзімді дамуын және оның нарықтағы орнының нығаюын қамтамасыз етеді. Қаржылық тұрақтылықтың негізі – кәсіпорынның активтері мен міндеттемелерін дұрыс басқару. Бұл тұрғыда қаржылық есеп беру арқылы кәсіпорын өзінің активтерін тиімді пайдалану, міндеттемелерін қысқарту және өзіндік капиталды арттыру бойынша шараларды қабылдай алады. Нәтижесінде, қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз ету үшін кәсіпорын өзінің қаржылық саясатында өзгерістер енгізуі мүмкін. Мысалы, қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді қаржыландыру көздерін оңтайландыру арқылы кәсіпорын өзінің қаржылық ахуалын жақсарты алады. Қаржылық есеп берудің мәліметтерін қолдану тек ішкі басқару үшін ғана емес, сонымен қатар сыртқы серіктестермен қарым-қатынасты нығайту үшін де маңызды. Инвесторлар мен несие берушілер кәсіпорынның қаржылық жағдайын түсіну үшін қаржылық есеп берудің мәліметтерін талдайды. Қаржылық есеп беру кәсіпорынның сенімділігін арттырады және инвесторлардың қызығушылығын тудырады. Сыртқы серіктестермен қарым-қатынасты нығайту кәсіпорынның капиталға қолжетімділігін жақсартуға, жаңа инвестициялар тартуға және

қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Осылайша, қаржылық есеп беру арқылы кәсіпорын өзінің серіктестерімен тиімді ынтымақтастық орнатып, ұзақ мерзімді қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз етеді. Қаржылық есеп беру кәсіпорын қызметін басқару құралы ретінде оның даму стратегиясын және нарықтағы орнының нығаюын қамтамасыз етеді. Қаржылық есеп беру мәліметтері арқылы кәсіпорын өзінің мақсаттарын анықтап, сол мақсаттарға қол жеткізу үшін қажетті ресурстарды жоспарлайды. Мысалы, қаржылық есеп беру кәсіпорынға өнімділік көрсеткіштерін арттыру, шығындарды оңтайландыру және инвестициялық жобаларды жүзеге асыру үшін қажетті шешімдер қабылдауға көмектеседі. Сонымен қатар, қаржылық есеп берудің мәліметтерін пайдалану кәсіпорынға өз қызметінің тиімділігін арттыруға және нарықта бәсекеге қабілеттілігін күшейтуге мүмкіндік береді.[4,466]

Қорыта айтқанда, қаржылық есеп беру кәсіпорынның қызметін басқару құралы ретінде ерекше маңызды болып табылады. Ол кәсіпорынның қаржылық жағдайын көрсетіп қана қоймай, оның стратегиялық мақсаттарына жетуге ықпал етеді. Қаржылық есеп беруді тиімді пайдалану кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығын қамтамасыз етуге, нарықтағы орнын нығайтуға және бәсекелестік артықшылықтарын арттыруға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 28 ақпандағы № 234 «Бухгалтерлік есеп және қаржылық есептілік туралы» Заңы.
2. Назарова В.Л., Қаржылық есеп: Оқу құралы. Алматы: Экономика, 2020.
3. Ковалев В.В., Қаржылық талдау: басқару тиімділігі және тәуекелдерді бағалау. Мәскеу: Финансы и статистика, 2019.
4. Шеденов Ө.Қ., Байжомартов Ү.С., Жүнісов Б.А., Коммерциялық кәсіпорындардың қаржылық жағдайын талдау. Астана: Экономика, 2021.

References:

1. Law of the Republic of Kazakhstan dated February 28, 2007 № 234 «On Accounting and Financial Reporting».
2. Nazarova V.L., Financial accounting: Textbook. Almaty: Economy, 2020.
3. Kovalev VV, Financial analysis: management efficiency and risk assessment. Moscow: Finance and Statistics, 2019.
4. Shedenov O.K., Baijomartov U.S., Zhunisov B.A., Analysis of the financial situation of commercial enterprises. Astana: Economy, 2021.

Автор туралы мәлімет/Сведение об авторе/Information about the author

Искакова Марал Сериковна

Лауазымы: PhD, Бизнес жоғары мектебінің аға оқытушысы, «Семей қаласының Шәкәрім атындағы университеті» КеАҚ

Пошталық мекен-жайы: 071410, ҚР, Абай облысы, Семей қаласы, М.Әуезов даңғылы 37-83

Ұялы тел.: 87475782618

E-mail: mis0508@mail.ru

Сандыбаева Әсем Асылбекқызы

Лауазымы: Бизнес жоғары мектебінің 7М04116 «Бухгалтерлік есеп және қаржы» ББ магистранты, «Семей қаласының Шәкәрім атындағы университеті» КеАҚ

Пошталық мекен-жайы: 071412, ҚР, Абай облысы, Семей қаласы, Спартак көшесі 11А.

Ұялы тел.: 87756536045

E-mail: asem_sadybaeva@mail.ru

Искакова Марал Сериковна

Должность: PhD, старший преподаватель Высшей школы бизнеса, НАО «Университет имени Шакарима города Семей»

Почтовый адрес: 071410, РК, область Абай, город Семей, проспект М.Ауэзова 37-83

Моб. тел.: 87475782618

E-mail: mis0508@mail.ru

Сандыбаева Әсем Асылбекқызы

Должность: ОП 7М04116 «Бухгалтерский учет и финансы», магистрант Высшей школы бизнеса, НАО «Университет имени Шакарима города Семей».

Почтовый адрес: 071412, РК, область Абай, город Семей, ул. Спартака 11А

Моб. тел.: 87756536045

E-mail: asem_sandybaeva@mail.ru

Iskakova Maral Serikovna

Position: PhD, senior lecturer at the Graduate School of Business, NC JSC «Shakarim University of Semey»

Mailing address: 071410, Republic of Kazakhstan, Abay region, Semey city, M. Auezov Avenue 37-83

Mob. phone: +77016737554

E-mail: mis0508@mail.ru

Sandybayeva Assem

Position: Educational program 7M04116 «Accounting and Finance», master's student of the Graduate School of Business of NC JSC Shakarim University of Semey

Postal address: 071412, Republic of Kazakhstan, Abay region, Semey city, Spartak st., 11A

Mobile phone: 87756536045

E-mail: asem_sandybaeva@mail.ru